УДК 159.923

С.Д. Максименко

Методологічні проблеми психології особистості у сучасному вимірі

У статті розкрито методичні проблеми психології особистості у сучасному вимірі. Авторові вдалося реалізувати унікальний погляд на те, як внутрішня картина світу людини, реалізуючись у переживаннях, вибудовує саму тканину життя із власних психічних станів, та подолати спрощений логіко-механістичний підхід до визначення структури особистості, яка виникає як своєрідне відображення світу, в якому доведеться жити.

Ключові слова: методологічні проблеми, психологія особистості, внутрішня картина світу, людина, переживання, рефлексія, життєвий досвід.

В статье раскрыто методологические проблемы психологии личности в современном измерении. Автор смог реализовать уникальный взгляд на то, как внутренняя картина мира человека, реализуясь в переживаниях, выстраивает свою ткань жизни с собственных психических состояний, и преодолеть упрощённый логико-механистический подход к определению структуры личности, возникающая как своеобразное отображение мира, в котором придется жить.

Ключевые слова: методологические проблемы, психология личности, внутренняя картина мира, человек, переживание, рефлексия, жизненный опыт.

Підготовка фахівця-психолога є дуже широкою, багатоаспектною проблемою. Вона містить у собі й традиційні питання (“кого вчити?”, “чому вчити?”, “як вчити?”), і суто нову проблематику, пов’язану з тенденціями сучасного світу (перехід до інформаційного суспільства, проблеми екології і екологічної психології, широке впровадження психотерапії та консультування тощо).

Але найбільш суттєвим, ґрунтовним є завдання осмислення того смислового простору, який ми називаємо сучасним психологічним знанням. Адже саме у цей простір ми вводимо наших вихованців, тож, перш за все, мусимо чітко усвідомлювати його природу і, більше того, прогнозувати майбутнє цих молодих людей і їх можливий внесок у розбудову психології…

Методологічна рефлексія стану і змістовно-динамічних тенденцій сучасної психології приводить до висновку, що перед нами – розгалужена і складна система знань про існування та розвиток людської психіки. Підкреслю, це – саме *система* (не конгломерат), здатна до існування, саморозвитку і самовдоско-

© С.Д. Максименко

налення. Найбільш важливою (і проблемною!) її ознакою на сучасному етапі я б назвав те, що цю системну єдність складають знання, дуже різні за походженням, достовірністю, рівнем узагальнення. Змістовну тканину сучасного психологічного знання складають уявлення і схеми теоретиків (і не лише психологів), які співіснують з життєвим досвідом, емпіричними фактами, здобутими в суто експериментальних дослідженнях, а також даними рефлексії власних переживань практикуючими психологами. Все це строкате розмаїття викликає, як це не парадоксально, відчуття (або, можливо, *передчуття*) гармонійної єдності, системності, а не простого набору даних і вражень. На мою думку, що фундаментальне методологічне завдання сучасності полягає саме в тому, щоб перетворити це передчуття у раціональну, науково обґрунтовану позицію вивчення психіки людини. Це – завдання синтезу, об'єднання зусиль і напрямів, але такого об'єднання, в якому нічого не відкидається і не ігнорується і, з іншого боку, ніщо штучно не вип'ячується. Що може бути дійсним підґрунтям нового синтезу? Мені здається, що таким підґрунтям є дійсна (а не штучно придумана) єдність і цілісність існування й розвитку людської особистості. Адже "методологічний схизіс", на який доречно вказав Ф.Ю.Василюк, виник не тому, що людська природа раптом перестала бути цілісною... Причини його виключно зовнішньо-соціальні (новий досвід і консерватизм; небажання чути і страх втратити звичні опори, амбіції, некритичність тощо).

Зрозуміти особистість як цілісну унікальність, що саморозвивається і є самоцінною – це завдання ми ставили в останній нашій статті. З цієї позиції існування людини являє собою *драму*.

"Адже життя є кінцевим, як це не прикро переживати (я хотів би ще мати маєтки, автомобілі, садиби, я хотів би, щоб весь світ був моїм!), але... Я, шановний мій добродію, мушу йти... Я йду в озлобленні на близьких людей, на тих, що допомагали мені жити, прикрашали мою діяльність..., а я ображений на них. Я вивергаю із себе забарвлене жовчу шматовиння якоїсь несправедливої (хибної і образливої) правди, і в ній – зле добро і добре зло. Несправедливою ця правда може бути для того, до кого вона звернена. Але вона – правда, тому що вона *моя* правда. Я бачу наші стосунки саме такими, і тому для мене це правда. Але з точки зору іншого – вона є несправедливою, оскільки він бачить і вибудовує ситуацію принципово інакше: ця людина *реально* ставиться до мене гарно, відверто, ґрунтуючись на переживанні совісті. Вона в дійсності сповідує в житті зі мною справжню моральність і любов до людини. Саме тому і є *несправедливою* ця правда".

"Добре зло" – висловлене з добрими намірами, воно зачіпає вихідні, кореневі і дуже тонкі струни людини, і... завжди ображає її. Воно, з боку наставника, доброта, але в іншій людині виступає злом, тому що збурює, перевертає в ній все. А "зле добро" – зі злістю висловлене, нехай і гарне, "добре", потрібне слово, повернеться до мене... злістю ж.

Перед прірвою духовно-фізичного зникнення мене як "Я" моя екзистенція являє собою ту драму, в якій я аналізую понад усе свої негарні вчинки. Екзистенція звернена і "всередину" мене і, водночас, в майбутнє. І, виявляється, я просто *мушу* на цій останній межі висловитись з приводу майбутнього. Звернення "всередину" означає, що я повинен сказати про себе *щось*. Але такої чіткої раціональної розмежованості ніколи не буває. Виявляється, що все відбувається інакше: здійснюється складний, цілісний, емоційно насичений аналіз всього мого буття, аналіз мого драматичного життя, осяяного футурогенною концепцією – зверненням у майбутнє завжди – від *самого* початку і до *самого* завершення. І я створюю і виражаю лише добрі, лагідні імпульси, знищуючи в собі все підле, підступне, зле. Я, знаходячись на межі власного буттєвого існування, виступаю як провидець власного майбутнього. Я себе або повністю знищую, або знаходжу в собі "точки" гідності, які й відсилаю в майбуття. А взагалі-то я *каюсь*. Моє каяття являє собою мою силу перед майбутнім.

... І коли я постаю перед прірвою небуття, в мені є це вічне, котре я зараз знімаю з себе, як попону скидають з коня... І я вдивляюсь у майбутнє без оптимізму, але з моїми здатностями, які їх здійснять нащадки.

І якщо я говорю про трагічність екзистенції, це не стосується того, як мене будуть ховати (бучно, чи не дуже), які будуть при цьому сказані слова і скільки витече сліз.

Драма, насправді, не в мені, а в тих людях, що стоятимуть біля моєї могили – злети і падіння *моєї* драми. Саме вони і несуть, і відтворюють драму як мою силу, велич або мою нікчемність (коли ховають бандитів – багато красивих надгробків, вінків, інших пишнот... і ніяких великих і дійсно красивих слів, тому що вони (бандити) – *ненароджені*, тому що у них не було драми цього життя. Цей бандитизм породжував і актуалізував лише виключно захисну властивість збагачення їх соматичного стану або їх близьких та й то не зовсім так, як вони того хотіли б).

Це є дещо, що породжує в мені іншу субстанцію мого "Я" і відкидає першу. Це є те, що існує в мені, як кинджал, що пронизав тіло людини і продовжує жити в ньому своїм власним життям. Так

і сон: прозріває мене, як людину. Я бачу в ньому нюанси кольорів, я бачу в ньому своє єство, що звільнилося і від світла, і від всього натурального.

Засинаючи, я бачу виключно власний світ. У ньому бачу і себе, і якусь іншу людину, і мене охоплює глобальний природній сенс нашого буття.

В цьому стані (а він дуже схожий на той стан, що супроводжує завершення буття людини) я відкриваю ще один захоплюючий факт – відкриваю, що в мене є мета життя. Мету життя ставить сам суб'єкт. Він же її і вичерпує, і це – трагічно.

Так, рівень драматизму є одним із важливих показників рівня розвитку особистості. Ми говоримо про драматизм долі, драму життя, про драматизм самої особистості..., тому що завжди думаємо про скінченність існування й про здійсненність. Драма завжди духовна: що б не відбувалося в "повсякденності" – зрада, образа, сварка, заздрість, – драма, коли захоплений дух. І ще дуже суттєвим є те, що драма пов'язана не лише з усвідомленням скінченності існування, але й з усвідомленням власних меж: драма в тому, що я, власне, не можу піднятися над самим собою і стати вищим за себе. Ми можемо й не підніматися, і тоді перед нами драматизм нездійсненного. Але ми можемо... спробувати: усвідомлюючи свою неспроможність, обмеженість, слабкість і залежність, ми звертаємося до внутрішнього світу й... працюємо з ним. Ми стаємо сильнішими, вищими, кращими. І не настільки вже важливо, у якій формі і як ми це робимо: читаючи книги, переглядаючи фільми, слухаючи музику й... думаючи, виховуючи дитину й бачачи в ній світле й вічне, роблячи добро своїм близьким і... прощаючи їх, досягаючи вершин... Головне, щоб була ця праця, складна, дискомфортна, тривала. Ми примушуємо працювати свій розум і свої почуття для того, щоб, з'єднавши у суперечливій, нерозривно з'єднаній парі, вони створили людське – народжений мною самим суб'єкт життя.

Існування людське драматичне, про що свідчать названі причини. І в кожного – своя драма, як і своє неповторне життя. Проте є, нам видається, деякі віхи, вузлові моменти онтогенезу людського існування, які *об'єктивно* суперечливо драматичні.

1. Зародження існування людського індивіда й підготовка його до життя в цьому світі. Це справжня драма духу. Тут багато дійових осіб й інтересів, багато смислових "шарів". Чи в коханні зачата ця нова істота, який саме імпульс біосоціальної потреби вона одержала? Які стосунки між батьками і багатопланова-багатошарова взаємодія цієї не народженої ще людської істоти й матері?

2. Я вступаю у життя, вдихаю його. Не страх і дискомфорт, а драма, тому що я приходжу, щоб створити своє власне життя. Я побачив цих рідних людей, яких уже знаю, але ось тепер – побачив, "вдихнув" цей згусток соціального існування – прекрасного й такого різнобарвного, але водночас важкого, несправедливого. Народжена дитина – це виражена вічність.

3. Драматичний момент життя, пов'язаний із появою можливості продовжувати життя через відтворення собі подібних. Що б не писали і не говорили про це (а пишуть – багато), насправді – це дійсно драма мого існування.

4. Драма зрілості. Можна запитати, чи взагалі існування дорослої людини є драматичним? І відповісти – так, і вельми! Адже ось що головне: дорослий той, хто чинить, вибирає, відповідає. Є в цьому якась безвихідність і водночас пафос. "Я вирішую! І знаю, що від цього залежить життя моїх близьких і любимих, моє зростання, моя ефективність, моє здоров'я. І все-таки, як не дивно, головна дійова особа тут – не Я. Люди, які засуджують мене, пов'язані зі мною. Від мене більше вимагають: чи зможу розібратися в хитромудрощах навколишньої дійсності й стосунках інших людей; чи зможу зрозуміти, відчути свій світ. Що (хто) важливіше? фактично, кожен мій крок – рішення: рух *до* чогось *від* чогось; самовизначення, самоефективність. Я *завжди* на роздоріжжі, це захоплює та пригнічує, надихає й лякає – адже не один... Є щось дуже хороше й приємне, а ти повинен відмовлятися від нього. Ти шукаєш компроміси, знаходиш, а вони руйнуються, ти шукаєш знову. Але наступає момент, коли потрібно *вирішувати*. І ти знаєш, що відмовляєшся.., і *вже* знаєш, що, урешті-решт, скінчений. Усе закінчиться хоч так, хоч інакше – підказка, шепіт. І чи зможеш ти залишитися людиною, яка відбулася? Що саме ти здійсниш?

5. Драма кінця [закінчення]. Я аналізую свій життєвий шлях, і в цьому аналізі разом виступають мої колеги, мої друзі, близькі, які були зі мною і продовжують тепер цей шлях без мене... І ця остання стадія стає дуже сильною соціально: біологічне вже відійшло (або – відходить). Драма набуває соціального звучання: відхід винятково неповторної особистості й... наскільки боляче полишати цей світ: "Який світоч розуму погас! Яке серце битися перестало..." Погодьтеся, це ж про *кожного* з нас так потрібно сказати.... Я своєю кончиною [смертю] створюю останній сплеск, який стає драмою для інших людей. Чому? Тому що мої красиві слова, красиві вчинки, мої оригінальні думки (вони *обов'язково* неповторні, адже *тільки* й винятково мої), результати діяльності, моє унікально неповторне ставлення до людей і їхнє до мене – є

єдиним й... зникають. І Л.С.Виготський, говорячи про те, що становлення особистості драматичне, насправді добре розумів, у чому саме полягає драма. Драма в мені, але... *поза*. Це соціальне, сутнісне буття, забарвлене людськими емоціями людей, які схиляються перед людським похололим тілом, створює справжній портрет того індивіда, який пішов із життя. І його життя перетворюється на драму для нас, оскільки ми втратили цю людину. Я знову звертаюся до слів поета: саме він, ось цей світоч,... згас. Але наш розум не згас, і серце наше битися не перестало. І ми повертаємося в прогностичній рефлексії того, що відбулося: померла інша людина, завершився плин життя, тління, початок якого був одночасно початком іншого... І я хочу ще раз підкреслити велич соціального єства для розуміння того, що драматична ситуація може відбутися тільки тоді, коли ця особистість – відійшла, захолола, змертвіла – стає початком рефлексії іншого – індивідуальної, особистісної, історичної. Вона вбирає в себе особливості життєвого буття, які окреслені особистісним сенсом діяльності того, хто відійшов. Це його ставлення до своїх близьких, друзів і, найголовніше, – до своїх дітей і своїх батьків. Я саме зараз подумав, що в моєму житті було дві людини, з якими, і з пам'яттю про яких я і на смертному одрі, мабуть, якось... попрощаюся, – це мати й дід. Це люди, які зробили з мене людину; моє становлення виявилося пов'язаним із зусиллями цих людей. Їхнє ставлення – із величчю й гідністю – до мене; і в мені вони побачили уважну, чуйну, добру людину, яка зароджується. І я зрозумів, що іноді інший робить для мене те, чого не можне помітити, – він бачить мене в майбутньому якимсь, і своїм життям, своїм спілкування зі мною – веде мене до мене – такого й... приводить. І я сам роблю те ж. Не з прагматичних міркувань (мовляв, про мене щось добре згадають), а за самовиявленням. Як людина я не можу чинити інакше: я наслідую (не тотожно, але адекватно) зразки справедливого, чуйного, ніжного, доброго ставлення до іншої людини, які породжують у ній адекватну (нетотожну) зустрічну інтенцію. Проте й не тільки це. Я, можливо, нікому нічого не хочу говорити, нікого не хочу вчити й виховувати, я просто живу, не ставлю актуальних цілей наслідувати зразки поведінкових реагувань (моральних, інтелектуальних, фізичних і трудових). І я ставлю запитання про те, навіщо ж тоді я привласнюю ці зразки? Адже насправді я їх *не привласнюю*, а на їх основі створюю свої зразки. Цілком імовірно, зразки близьких мені людей слугують мені не еталоном, а певним засобом, оволодіння яким викликає в мені те людське, що заслуговує на увагу навіть до самого себе. Я ціную в собі те, що є для мене справді унікальним і

загальним. І головне тут – ставлення до іншого. Звідки я знаю в собі це? Є в житті момент, коли все єство моє відкривається мені у своїй незамореності й загальності. Це момент засинання, який викликає особливі й глибокі думки, відчуття, смисли. Чому засинання? Тому що, я впевнений, наймудріша людина – та, що засинає. У цей момент вона чиста, звільнена від соціальних нашарувань свого атрибутивного біологічного єства. Вона залишається у своїй чистій духовній субстанції, що схожа на немовля. Я впевнений, що природа дає нам шанс – це "повернення" дитини з її чистотою, потенцією, нескінченністю, соціальною зрілістю й зовсім особливою самотністю, – що дуже багато може дати тому, хто уважний до себе. Час перед сном наближає до дитини, яка звільнилася... Звільнилася, оскільки вона ніби в польоті, вона у світі, і це для неї реальність. Можливо, тут ми зустрічаємося зі справжньою своєю духовністю – чистотою без соціальних нашарувань. Цей стан, на мою думку, заслуговує на ту увагу, яку ще не виявили до неї наші психологи, фізіологи, філософи... Це дещо, яке звільнилося на мить, суто астральне, моральне, духовне, звільнене, повторюю, від соціальних нашарувань і біологічних потенцій.

Так само й сновидіння – це не факт нездійснених бажань, а факт звільненої духовно-чуттєвої інтенції людини.

Проблема існування має інший ракурс і набуває неочікувано нового забарвлення, якщо виходити з генетичного розуміння фундаментального факту співвідношення біологічного і соціального у функціонуванні психічного ядра особистості. Хочу гранично чітко і доступно пояснити, в чому тут сутність питання.

Вона полягає в тому, що ми прийшли до висновку, який є парадоксальним і неочікуваним, але однозначним (нехай "Хомам невіруючим" здається, що він не заслуговує на увагу).

Мова йде про відкриття абсолютно унікального факту того, що дійсне ядро особистості являє собою генетично вихідне суперечливе відношення, ім'я якому – нужда. І коли ми говоримо про це і порівнюємо дане положення з різними іншими висловлюваннями, то здається необхідним звернутись до Біблії, як до вічного знання, що має величезну цінність. Саме генетично вихідне відношення, що засвідчує особистість, має назву "нужда". І коли ми беремо Євангелія від Матвія, ми говоримо – кинджальне пронизання нашого єства є суть, є нужда в тому, щоб від нього звільнитися.

Я вважаю за свій обов'язок сказати, що серед величезної кількості теоретичних і емпіричних даних нам довелося виокремити абсолютно вражаючу одиницю особистості – це співвідношення

біологічного і соціального, яке виявляється *нуждою*. Я сказав би й не так: генетично вихідне відношення, яке засвідчує особистість, є нужда. Нужда, як певна дихотомічна пара співвідношення біологічного і соціального, конституує особистість тоді, коли вона зароджується, і коли розвивається, і розвинену, і, в остаточному рахунку, згасаючу особистість. Це перший фундаментальний факт. Другий факт: коли ми говоримо, що особистість – це згусток, це, взагалі-то, ніби продукт суспільних відносин, то що ж ми маємо на увазі? Я, у даному випадку, маю на увазі те, що вплетений в біологічний організмічний рівень соціум, оточення призводить до того, що індивід у процесі розвитку сам для себе конституює факт наявності біологічного свого єства.

В чому ж полягає це констатування? Отже, соціальне, що є фундаментальним, неповторним, абсолютно приголомшуючим моментом життя людини, переростає в процес становлення індивіда особистістю. Чому? Особистістю індивід стає завдяки тому, що "в ньому" є дійсно фундаментальні морфологічні структури, які в поєднанні утворюють біологічну, морфологічно оформлену структуру. Вплив зовнішнього середовища, оточення і співвідношення цього (соціального) і наявного біологічного створює зовсім інший параметр, який, виникаючи у людини як індивіда, перетворює її на *особистість*. Чому "особистість"? Тому що в нас є момент величного індивідуального буття і того *абсолютно унікального*, що являє собою *соціальне колективне*.

Зрозуміти особистість як цілісність, що саморозвивається, – одне з кардинальних завдань *генетичної психології особистості*, галузі психологічного знання, яка, на даний момент, переживає процес становлення, проте має велике майбутнє.

Дослідження таких складних систем, як особистість, їх дійсне розуміння вимагає застосування відповідного методу. Він повинен бути адекватним об'єкту, що вивчається. І, водночас, метод є втіленням і методологічно-рефлексивним вираженням підвалин теоретичної позиції. Генетико-психологічний погляд на особистість означає розуміння її як унікальної цілісності, що саморозвивається, саморегулюється і є носієм довічного вселюдського *духу*. Сучасна наука, фактично, не здатна досліджувати утворення такого ступеня складності як науково-емпіричний факт: практично всі методи і методичні процедури спрямовані на "зупинку" в часі і розкладання складного об'єкта не елементні частки, тим самим відбувається фактичне знищення об'єкта, адже найбільш важливі його властивості (які лише й роблять його *саме цим* об'єктом, безнадійно зникають з поля зору дослідника). Подальший рух у цій емпіричній

парадигмі, як справедливо зауважував ще Л.С.Виготський, вже не лише не може дати чогось принципово нового і важливого, але й починає викликати розчарування і науковий негативізм.

У культурно-історичній теорії створено унікальну методичну процедуру, експериментально-генетичний метод, що долає "поелементність" підходу до складного явища і його зупинку в часі (фактично в плині існування і становлення). Відомо, які фундаментальні явища дозволив встановити цей метод у плані привласнення людиною загальнолюдського досвіду у формі власних здібностей. Але цей метод просто не розрахований на роботу з унікальною цілісністю, що саморозвивається (особистістю). Тому проблема методу для нас була першочерговою і фундаментальною. Здається нам вдалося визначитися в тому, що генетико-моделюючий метод (у тому розумінні, яке викладене в книжці), повною мірою є адекватним об'єкту, що досліджується – існуючий і постійно змінній особистості людини.

Дослідження відображає нашу спробу "побачити" психологію особистості саме з даної позиції і відчути її (позиції) можливості, щодо розкриття чисельних таємниць людського існування. Здається, ми не помилилися в евристичності обраного ракурсу, хоча, зазначимо, було дуже нелегко зберігати власне науково-евристичний погляд – дуже вже привабливим є бажання "зісковзнути" на аналіз існуючих теорій особистості та й... вибудувати свою власну. Маємо надію, що нам вдалося уникнути цих спокус і праця все-таки про особистість, а не про теорії щодо неї.

Згідно зі створеною нами оригінальною теоретичною парадигмою в основі психології генези особистості – дія *нужди* як генетично вихідної одиниці розвитку й існування особисті. Являючи собою енергетично ємкий інформаційний потік, нужда специфічно з'єднує біологічні і соціальні детермінанти і вступає у вигляді довічної рушійної сили саморозвитку людської істоти – особистості.

Суперечливе поєднання біологічного і соціального, свідомого і поєднання безсвідомого, що відбувається в "точці світу" – особистості, і забезпечує її динаміку, а отже, існування, породжує найбільш важливі, *атрибутивні* властивості особистості.

Постійний енергетичний плин нужди створює реальні передумови формування самою особистістю власне реципрокних механізмів, які побудовані на достатньо потужних соціальних факторах, що трансформуються в онтогенезі людської істоти в біологічні (морфологічні) структури.

Новизна, навіть сміливість нашого погляду на генезу особистості полягає в тому, що ми свідомо приймаємо точку зору про те,

що біологічне і соціальне "Я" особистості являють собою співвідношення (як це зазвичай постулюється в сучасній науці), насправді ці дві фундаментальні детермінанти життя утворюють дійсну (не метафоричну лише!) *єдність*, і соціальне в онтогенезі людини стає біологічним. Це – кардинальна теза. Людські стосунки двох люблячих істот, сила нужди, що виявляється в них, зустрічаються, опредметнюються і утворюють твір – нову істоту, біологічну за визначенням, оскільки вона – жива. Але вона породжена соціальними стосунками, і це робить її *людською* живою істотою відпочатково. Вона відпочатково – диво (саме так назвав людську особистість О.Ф.Лосєв).

Внутрішній світ нової особистості, як перша похідна від енергетики з'єднання біологічного і соціального в нужді, являє собою живу і красиву картину того, що *може* відбутися в результаті динамічних взаємодій і взаємопереходів біологічного і соціального. Так природа дійсно рефлексує себе (милується собою) в цьому диві, створеному нею...

Потенційно й актуально вже зародок людини, який є Твором двох соціальних істот, являє собою особистість в її інших специфічних формах існування. Якою б не була незвичною і суперечливою ця наша думка, ми наголошуємо на ній і з задоволенням відзначаємо, що вона збігається з тими емпіричними даними, які, відносно раннього онтогенезу людини, отримала в останній час світова біологія і медицина. Плідне з'єднання цих двох шляхів наукового пошуку – генетичної психології та біології людини – може призвести до дійсно революційних зрушень у наших поглядах на людину, духовне, особистісне. Можливо, ми ще раз переосмислимо релігійний світогляд...

Сподіваємось, нам вдалося реалізувати унікальний погляд на те, як внутрішня картина світу людини, реалізуючись у переживаннях, вибудовує саму тканину життя із власних психічних станів.

Цілком логічно випливає проблема структури. Механістичність і недоречність суперечок щодо того, чи має в дійсності особистість структуру, очевидна: будь-яка складна система *обов'язково* являє собою структуру, а оскільки особистість – система, що саморозвиваєтсья, її структура упродовж всього часу існування процесуально реалізується, забезпечуючи життєдіяльність людини і водночас набуваючи все більш розвинених, витончених форм. Нам дуже хотілося в цій праці подолати спрощений логіко-механістичний підхід до визначення структури особистості. Підхід, відносно якого Г.Олпорт зауважив, що кожен дослідник штучно вносить до структури особистості будь-які психічні явища, з тих,

які йому більше "подобаються". Ми вважаємо, що цю штучність долає одна коротенька, але фундаментально значуща думка – структура особистості *виникає*, як своєрідне відображення світу, в якому доведеться жити... Хотілося б, щоб ця думка не пройшла поза увагою тих, кому цікава психологія особистості.

The article explores the methodological problems of personality psychology in the modern context. The author managed to realize a unique look at how the internal world model human realizuyuchys in experience, builds the very fabric of life of their own mental states and to overcome the simplistic logic-mechanistic approach to the definition of personality that emerges as a kind of mapping the world in which to live.

Keywords: methodological problems, personality psychology, the inner picture of the world, people, experiences, reflection, life experience.

Отримано: 14.02.2011

УДК 316.362:316.6

О.В. Айрапетян, Д.В. Логвінова

Психологічні особливості сімейних відносин у сучасних моно– та поліетнічних сім'ях

У статті подається інформація теоретичного і експериментального характеру щодо проблеми подружніх взаємовідносин у моно- та поліетнічних сім'ях. Особливості міжособистісних відносин пов'язуються нами з соціально-психологічними трансформаціями, які відбуваються у сучасному суспільстві (глобалізація та інформатизація соціуму). Результати дослідження засвідчили, що зміст психологічних і сімейно-рольових відносин піддається великим змінам у процесі розвитку суспільства, що вимагає більшого усвідомлення, координування самим подружжям своїх шлюбних відносин.

Ключові слова: подружні взаємовідносини, психологічна сумісність, моноетнічні сім'ї, поліетнічні сім'ї, задоволеність шлюбом, сімейні цінності, рольова адекватність, актуальний смисловий стан.

В статье подается информация теоретического и экспериментального плана по проблемам супружеских взаимоотношений в моно- и

© О.В. Айрапетян, Д.В. Логвінова